

ובדרך אגב, מביאה הגמרא דברים נוספים כט-א שהטפל בהם קשה מעצם הדבר.

הרהורי עבירה תאות נשים — קשו, קשים שמכחישים את גופו, יותר מעבירה.⁽¹⁾

וסימניך: ריחא דבישרא. המריח בשר צלי הריח מזיק לו מאוד משום שמתאוה לו [יותר מן המריחו ואוכלו. תוספות ישנים].

שילהי דקייטא, חום הקיץ בחודש אלול, שהוא בסוף הקיץ — קשיא מקייטא. קשה יותר מחום תמוז שהוא אמצע הקיץ. שהיות והאוויר כבר התחמם במשך כל הקיץ, הרי כשמגיע חודש אלול, אפילו חום קל מחמם מאוד את האויר.

וכן גופו של האדם כבר חם מאוד מהקיץ, וכל חום קל מחמם אותו מאוד ומזיקו.

וסימניך: תנורא שנירא. תנור שהתחמם כמה פעמים בו ביום, מאחר שהוא חם אפשר להסיקו בעצים מועטים.

אישתא דסיתווא קדחת [חום גבוה] שבימות החורף, קשיא מדקייטא. הוא סימן למחלה קשה יותר מאשר חום שאדם לוקה בו בקיץ.

ומאחר שלמדנו שיום המעונן כולו שמשא, ממילא אסור ללוש את המצות בשום מקום שהוא כנגד השמש בכל אותה הרוח [ריטב"א].⁽¹⁵⁾

אמר רב נחמן שני דברים ביחס לקרני השמש:

א. זוהמא דשימשא, החום של יום המעונן, קשי משימשא יותר קשה מחום השמש עצמה.

וסימניך: דנא דחלא. קנקן של חומץ שפיו סגור היטב כדי שלא יפוג ריחו, וכשנוקבים נקב קטן בפקק, יוצא משם ריח חזק מאוד.

וכיוצא בזה ביום המעונן, החמה מכוסה והחום שלה כבוש, והיא עוברת בכח, ומחממת דרך הנקב שבעננים.⁽¹⁶⁾

ב. שברירי דשימשא — קשו משימשא! קרני אור השמש הנכנסים מן החור שבעננים [על פי ר"ח],⁽¹⁷⁾ המסתכל עליהם מסתנוור. ולכן קשים לו אותם קרני השמש יותר מסינוור השמש עצמה.

וסימניך: דילפא. גשם היורד על האדם מפריע לו יותר מאשר אם נכנס כולו למים.

17. נראה לפרש על פי הר"ח "שברירי" מלשון שבר, שהחמה נראית כשבורה שאינה יוצאת אלא דרך נקב. אבל רש"י פירש "שברירי" היינו סנורים, שכך תירגם אונקלוס [בראשית יט] "סנורים" — שברירי.

וקשה לפי זה, מה פירוש שברירי דשימשא קשו משימשא, הרי בשניהם משמע שמדובר בסינוור השמש עצמה. ועיין רש"ש.

1. כך פירש רש"י. ונאמרו בזה עוד פירושים רבים. עיין מהר"ץ חיות בשם הרמב"ם במורה

15. ובחידושים להריטב"א פסחים מב א, משמע שבכל מקום שרואה שם את פני הרקיע לא תלוש שם.

16. הערוך גורס כאן "זיהרא דשימשא" והיינו חום השמש אחרי שעברה מאותו המקום. "וסימנך דנא דחלא" — היינו כשמרוקנים את החבית מן החומץ הריח שנודף ממנה הוא חזק יותר מבשעה שהיה שם החומץ עצמו. [וכן פי' ר"ח לגירסתנו].

אחשורוש אמרה את מזמור כב בתהילים:
"אלי אלי — למה עזבתי", וכל המשך
המזמור.

ומזמור זה פותח: "למנצח על אילת השחר",
שהוא כינוי לאסתר.

אמר רבי זירא: למה נמשלה אסתר לאילה?

לומר לך: מה אילה רחמה צר, והביבה על
בעלה כל שעה ושעה כשעה ראשונה, שהיא
בתולה.

אף אסתר, היתה הביבה על אחשורוש כל
שעה ושעה, כשעה ראשונה.

אמר רב אסי: למה נמשלה אסתר לשחר
[אילת "השחר"]?

לומר לך: מה שחר סוף כל הלילה — אף נס
פורים שהיה בימי אסתר סוף כל הנסים.⁽²⁾

ומקשינן: והא איכא נס חנוכה, שהיה אחרי
אסתר!

ומתצינן: אסתר סוף כל הניסים, שניתנה
לכתוב בכתבי הקודש במגילה קא אמרינן.
אבל הניסים שהיו אחריה לא נכתבו בכתבי
הקודש.

ומקשינן: הניחא התירוץ שתירצנו למאן
דאמר "אסתר ניתנה לכתוב על ידי רוח
הקודש".

וסימניך: תנורא קרירא, תנור קר קשה
לחמם אותו יותר מאשר תנור חם. וכיוצא
בזה גוף האדם, שהוא צונן בחורף, קשה
לחמם אותו. ואם האדם לוקה בחום בחורף,
סימן שחולי קשה מחממו.

מיגמר בעתיקא לחזור וללמוד דבר עתיק,
שלמד אותו ושכח — **קשיא מחדתא**. קשה
יותר מאשר ללמוד דבר חדש שלא למד
מעולם.

וסימניך: טינא בר טינא. טיט בן טיט.

כלומר, טיט שגובלים אותו מטחינת טיט
שהיה בכותל ישן, קשה לגבלו יותר מטיט
של עפר חדש.

שנינוו בברייתא לעיל: רבי אומר: אינו דומה
תימור של לבנה לתימור של חמה. תימור
של לבנה מתמר ועולה כמקל, תימור של
חמה מפציע לכאן ולכאן.

אמר רבי אבהו: מאי טעמא דרבי?

דכתיב: [בתהלים כב] "למנצח על אילת
השחר". כינה הכתוב את השחר "אילה":

מה אילה זו קרניה מפצילות [מתפצלות]
לכאן ולכאן — אף שחר זה, מפציע לכאן
ולכאן.

הגמרא במסכת מגילה [טו ב] אומרת
שכאשר אסתר הגיעה לבית הצלמים של

הפלאת בלילה". והפיוט מסיים בנס אסתר:
"שנאה נטר אגגי וכתב ספרים בלילה". וזה
כוונת הגמרא שאסתר היא סוף כל הניסים
המפורסמים שנעשו בלילה. והגמרא מקשה על
זה מנס חנוכה שנעשה בלילה.

נבוכים. תוספות רי"ד. ושפת אמת.
2. הקשה המהרש"א למה נמשלו הניסים
ללילה? הרי אדרבה יש להמשילם לאור!
ותירץ המהרש"א שהניסים המפורסמים נעשו
בלילה כמו שיסד הפייטן בפיוט "אז רוב ניסים

והניחה הגמרא שהאמור בסיפא "הורידו כהן גדול לבית הטבילה" הוא חלק מהמעשה, שבאותו היום שארעה הטעות ששחטו את התמיד בלילה, בו ביום הורידו כהן גדול לבית הטבילה לטבול ולשחוט תמיד אחר.

והוינן בה: אימתי היה המעשה המוזכר במשנה?

אילימא אם נאמר שהיה בשאר ימות השנה, אם כן קשה: וכי לא סניא דלאו כהן גדול?! וכי לא די בעבודת שאר ימות השנה ככהן אחר שאינו כהן גדול?! ומדוע הורידו דוקא את הכהן הגדול לבית הטבילה?

אלא מה תתריץ? שמדובר ביום הכיפורים, שכל העבודות נעשו ככהן גדול, הרי גם זה קשה:

ביום הכיפורים מאור הלבנה סמוך לעלות השחר — מי איכא?

הרי יום הכיפורים הוא סמוך לתחילת החודש, ואין הלבנה נראית בסוף הלילה אלא בסוף כל חודש! [כי בתחילת החודש הלבנה נראית בסוף היום, ובתחילת הלילה בלבד].

אלא למאן דאמר "אסתר לא ניתנה לכתוב" (3) על ידי רוח הקודש" — מאי איכא למימר? הרי נס אסתר אינו הנס האחרון שניתן להכתב, ולמה נמשלה ישראל לשחר?

ומתריצין: מאן דאמר שאסתר לא ניתנה להכתב — מוקים לה מעמיד את הפסוק לדרשא אחרת, כרבי בנימין בר יפת אמר רבי אלעזר:

דאמר רבי בנימין בת יפת אמר רבי אלעזר: "שחר" שבפסוק הוא מלשון תפילה כמו שנאמר [בישעיה כו ט] "רוחי בקרבי אשחרך". וכך כוונת הפסוק: למנצח על התפלה, שנמשלה לאילת השחר.

ולמה נמשלו תפלתן של צדיקים כ"אילת"?

לומר לך: מה אילה זו [האיל, כי לאילה נקבה אין קרניים], כל זמן שמגדלת — קרניה מפצילות, מגדלות פיצולים חדשים — אף צדיקים, כל זמן שמרבין בתפלה, תפלתן נשמעת. (4)

שנינו במשנה: פעם אחת עלה מאור הלבנה ודימו שהאיר מזרח, ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה. וממשיכה המשנה: הורידו כהן גדול לבית הטבילה.

4. המהרש"א תמה: הרי הגמרא שאלה למה נמשלה ישראל לשחר. ואילו רבי בנימין בר יפת מסביר למה נמשלה ישראל לאילה!

ותירץ המהרש"א: כשם שאמר רבי בנימין שתפלתן של צדיקים נמשלה לאילה, שכל זמן שמגדלת קרניה מפצילות. כך יש לומר שתפילת הצדיקים נמשלה לשחר שבכל יום מתחדש ומפציל לכאן ולכאן.

3. כתב בתוספות ישנים שלדברי הכל מדרבנן המגילה צריכה להכתב בספר. ובתוספות מגילה ו א ד"ה נאמרה מבואר שנחלקו אם נאמרה ברוח הקודש להכתב או שחכמים תיקנו זאת מדעתם. ועיין בריטב"א כאן ובמגילה ז א.

והמהרש"א מפרש בדברי התוספות במגילה ו א שהגמרא כאן שואלת למאן דאמר שמגילה לא ניתנה להכתב אפילו מדרבנן. ותמה הרש"ש שם שלא מצינו כזו שיטה בש"ס.

תני אבוה דרבי אבין: לא רק זו בלבד, בקרבן שנשחט בלילה, אמרו שישרף. אלא, אף מליקת העוף וקמיצת מנחה אם נעשו בלילה, (5) — תשרף!

ואף על פי שבכתוב נאמר "זבחכם", שפירושו שחיטה, מכל מקום, מליקה בעופות וכן קמיצה במנחות — במקום שחיטת זבחים הם [רש"י]. (6)

והוינן בה: בשלמא עולת העוף שנמלקה בלילה, ונפסלה בכך, שפיר תשרף, ואין לה תקנה, אלא — מאי דהוה הוה! שהיות ומלק אותה בלילה, שוב אינו יכול לחזור ולמולקה ביום, שהרי היא כבר מתה.

אלא קומינן של מנחה שעשאו בלילה, מדוע תשרף המנחה והקומץ? והרי יש לה תקנה:

ומתצינן: המעשה שבמשנה היה בשאר ימות השנה.

ומה ששינונו: "ושחטו את התמיד והוציאוהו לבית השריפה" הוא סיום המעשה. ואחר כך הוא ענין בפני עצמו.

והכי קאמר, כך אמר התנא במשנתנו:

וביום הכיפורים, כי [כאשר] אמר הרואה "ברק ברקאי" — אז הורידו כהן גדול לבית הטבילה.

שינונו במשנה מעשה בתמיד שנשחט בלילה, שהוציאוהו לבית השריפה. משום שנאמר [ויקרא יט] בענין הקרבנות: "ביום זבחכם". וזבח הוא לשון שחיטה. ולמדנו מכאן ששחיטת הקרבן נעשית ביום בלבד.

נלמדת מהפסוק "ביום צוותו להקריב". ב. הקשו בתוספות: מדוע הוצרך תני אבוה דרבי אבין לחדש לנו שמליקת עופות בלילה פסולה. הרי יש לפסלה משני טעמים אחרים: א. אפילו ביום אסור להקריב שום קרבן לפני התמיד [כדלקמן לד א]. ב. הגמרא בעירובין [דף ב א] אומרת "שלמים שהקריבן קודם פתיחת דלתות ההיכל פסולים, ואפילו ביום"! ותיירצו על השאלה הראשונה, כי רק הקטרה על המזבח אסרה תורה לפני תמיד של שחר. ועוד, אומר ר"י, כי מה שאמרו שלא יהא דבר קודם לתמיד של שחר, היינו למצוה בעלמא, ואינו מעכב. ועל השאלה השניה תירצו: רק שחיטה פסולה לפני דלתות ההיכל, שדרשו זאת מ"ושחטו", ולא מליקה וקמיצה. ותוספות האריכו בזה מאוד. ועיין תירוצים אחרים בתוספות ישנים, תוספות הרא"ש, והריטב"א.

ובפנים ביארנו כפי הנראה מדברי רש"י. ולכאורה קושית המהרש"א אינה קשה לפי זה.

5. הקשו בתוספות ישנים: הרי במנחות מד ב ובתענית ב ב הגמרא דורשת בפסוק "ומנחתם ונסכייהם" שכשרים אפילו בלילה! ותיירצו על פי הגמרא בתמורה יד ב שמנחת נסכים הבאה עם הזבח כשרה רק ביום. ואך ורק מנחת נסכים הבאה בפני עצמה כשרה גם בלילה. וכ"כ הריטב"א.

6. א. התוספות במנחות ק א [ד"ה אלא] פירשו ששחיטת הזבח נלמדת מ"ביום זבחכם", ואילו קמיצה ומליקה נלמדות מהפסוק "ביום צוותו להקריב". כדברי הגמרא במגילה כ ב. ועיין ריטב"א.

וכתבו התוספות במגילה [כ ב ד"ה לקמיצה] ששחיטה אינה נלמדת מ"ביום צוותו" מפני שאינה בגדר עבודה. ובריטב"א כאן [כח א ד"ה צאן] פירש ששחיטה כשרה בזר, ולכן אינה